

Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 3696/2020

Datum rozhodnutí: 28. července 2022

Závěr: *Osoby vstupující aktivně do veřejného prostoru, ať již samy za sebe nebo jako představitelé právnických osob, se rovněž vystavují dohledu veřejnosti nad svými slovy i činy, a proto musí snést větší míru kritiky než neangažovaní občané, avšak nikoli v té míře jako politici. Jestliže na jedné straně stojí politici (ať již státní či regionální), kteří se plně (případně i profesionálně) zapojili do veřejného života, a na druhé straně občané, kteří se veřejně neangažují, pak občané aktivně vstupující do veřejného života se z hlediska tolerance ke kritice pohybují mezi oběma póly. V případě, kdy se (torzeně) nepřijatelné kritiky dopustí osoba zastávající veřejnou funkci, je nutno posuzovat, zda se takové kritiky dopouští v rámci výkonu své funkce nebo se jedná o exces. Od toho se odvíjí závěr o tom, zda nárok na ochranu osobnosti směřuje vůči konkrétní osobě nebo subjektu (stát, územně samosprávný celek apod.), za kterou osoba činící (nepřijatelnou) kritiku vystupuje navenek.*

Obsah: Spor byl veden o ochranu osobnosti. Žalobou se žalobkyně domáhala jednak zaslání omluvného dopisu, jednak finanční satisfakce za nemajetkovou újmu. Soud prvního stupně žalobu zamítl. Žalobkyně kandidovala ve volbách do zastupitelstva statutárního města, následně po volbách založila spolek, jehož se stala předsedkyní. Opakovaně vystoupila (jako veřejnost) na jednáních zastupitelstva města. Určitého dne pak bez uděleného slova vykřikovala z publika své názory, domáhala se slova, musela být opakovaně napomínána, přičemž později, když byl dán veřejnosti prostor a žalobkyni uděleno slovo, pouze citovala ustanovení jednacího řádu, jehož smysl však vynecháním jeho části zkreslila a věcně se k ničemu nevyjádřila. Její vystoupení byla konfrontační, kritizovala činnost města ve vztahu k veřejným zakázkám, vytýkala jejich špatnou kontrolu i hospodaření, jestliže město nevyužívá např. reklamace. Kritizovala členy zastupitelstva

města a požadovala změnu jednacího řádu tak, aby pracovní semináře byly napříště veřejné z důvodu kontroly veřejností, přičemž zdůrazňovala své právnické vzdělání. Následně byl v tisku publikován rozhovor mezi žalobkyní a žalovaným, starostou města, ve kterém starosta komentoval činnost žalobkyně a jejího spolku. Dle mínění žalobkyně nepravdivě. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že předmětný výrok je subjektivním hodnocením veřejných projevů žalobkyně, který žalovaný učinil v pozici vrcholného komunálního politika (primátora města). Vzhledem k tomu, že žalobkyně projevovала zájem o dění v místní politice, vstupovala aktivně do veřejné diskuse, při níž kritizovala postup zastupitelů i obce, kandidovala v komunálních volbách a založila spolek, jehož cílem bylo vytvářet tlak na radnici, soud uzavřel, že míra její ochrany ve vztahu ke kritice je nižší než u běžného občana, avšak vyšší než u politiků. Jestliže měl předmětný výrok faktický podklad, kritika je oprávněná, její míra přípustná i přiměřená co do obsahu, formy a místa, je hodnocení žalobkyně ze strany žalovaného v předmětném článku (který iniciovala sama žalobkyně) přílehlavé dané situaci. Soud proto uzavřel, že žalovaný nepřesáhl přiměřenou míru kritičnosti, která by vyžadovala satisfakci požadovanou žalobkyní. Odvolací soud rozsudek změnil tak, že povinnost zaslání omluvného dopisu žalovanému omluvil, finanční satisfakci však nepřiznal. Dovedil, že hodnotící soud žalovaného neměl dostatečný skutkový základ. Některá vystoupení žalobkyně sice žalovaný v rozhovoru v tisku za zmatená označil důvodně, avšak nikoliv všechna vystoupení měla takovou povahu. Vystoupení žalobkyně byla konfrontační, což však neznamená, že by byla „zmatená“; konfrontační styl je pro občanský aktivismus typický. Ztotožnil se se soudem prvního stupně, že míra tolerance vůči hodnotícím soudům a kritice veřejných projevů žalobkyně musí být, vzhledem k tomu, že aktivně vstoupila do veřejného života a tím na sebe přijala riziko možné kritiky, nutně vyšší, byť nikoli srovnatelné s politiky. Odvolací soud zásah hodnotil jako intenzivnější, neboť se dotýká důstojnosti kritizované osoby, přičemž zdůraznil, že aktivní zájem o veřejné

dění je pro demokratickou společnost přínosem a nelze připustit, aby lokální politici znevažovali projevy svých názorových oponentů z řad občansky aktivní veřejnosti dehonestujícím a paušalizujícím způsobem, neboť by to ve svém důsledku mělo odstrašující efekt pro naplnění legitimního požadavku občansky aktivní společnosti. Poukázal i na judikaturu, podle níž slovní výpady směřované ad personam jsou chráněny méně než kritika věcná. Odvolací soud uzavřel, že žalobkyně má právo na morální satisfakci ve formě soukromé omluvy. Proti rozsudku podal dovolání žalovaný namítaje, že odvolací soud dostatečně nezohlednil, že byť žalobkyně neměla oficiální politickou funkci, kandidovala v komunálních volbách za opoziční politické hnutí a založila spolek, jehož cílem bylo vyvíjet tlak na vedení města. Nejednalo se tedy pouze o aktivní občanku, ale osobu, která s ohledem na své aktivity musí snést větší míru kritiky. Dovolatel pouze komentoval projevy a vystupování žalobkyně na zasedání zastupitelstva, a nikoli její osobu nebo jednání. Jeho údajný výrok o žalobkyni je pouze jeho soudem o formě veřejného vystoupení žalobkyně na jednání zastupitelstva, který nebyl nijak expresivní, vulgární nebo znevažující. Namítá proto, že napadeným rozhodnutím odvolacího soudu je zasahováno do jeho práva na svobodu projevu a dochází k nepřijatelnému zúžení jeho prostoru pro svobodné šíření názorů a myšlenek; obsah článku nelze hodnotit jako výraz arogance místního politika vůči aktivnímu občanu. Článek vznikl z iniciativy žalobkyně, která na zastupitelstvech vystupovala konfrontačně, že předmětný výrok není expresivní, vulgární ani znevažující, přičemž žaloba byla podána až dva roky po publikaci článku, který ani v době jeho publikování nevyvolal žádné reakce. Za otázku v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešenou pak označil, zda osoba vystupující na veřejných zasedáních zastupitelstva jako aktivní občanka, předsedkyně spolku, jehož činnost se týká věcí veřejných, je povinna strpět vyšší míru kritiky (zásahů do osobnostních práv). Domnívá se totiž, že přípustnou mírou kritiky tzv. občanských aktivistů, kteří navíc projeví politické ambice, se dovolací soud dosud výslovně nezabýval a odkázal v tomto směru na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Soud by v tomto kontextu měl zohlednit, že žalobkyně je osobou veřejně činnou, aktivní v politickém životě, předmětný výrok se netýkal jejího soukromého života, ale veřejného vystoupení, při kterém byla konfrontační, zvyšovala hlas,

kriticky se vyhrazovala vůči zastupitelům města i úředníkům magistrátu, označovala je za osoby nekompetentní, které neplní své povinnosti a které nebrání práva města, a měla by za těchto okolností snést vyšší míru kritiky. Nejvyšší soud shledal dovolání důvodným. Do osobnosti člověka, resp. do jejích jednotlivých složek, jak jsou demonstrativně vypočteny v § 81 odst. 2 občanského zákoníku, může být neoprávněně zasazeno osobou fyzickou, osobou právnickou, ale i subjektem, který je povolán k výkonu veřejné moci a jedná ve sféře práva veřejného. Tyto případy je třeba pečlivě rozlišovat s ohledem na okruh osob povinných k náhradě nemajetkové újmy. I po účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. je totiž třeba vycházet ze zásady, podle níž, byl-li neoprávněný zásah do osobnosti způsoben někým, kdo byl použit právnickou osobou (nebo jinou fyzickou osobou) k realizaci činnosti této právnické osoby (nebo jiné fyzické osoby), kdy určující je existence místního, časového a věcného vztahu k činnosti takové osoby, postihují občanskoprávní sankce podle § 82 občanského zákoníku samotnou právnickou (nebo jinou fyzickou) osobu ve smyslu § 2914 věty první občanského zákoníku i § 167 občanského zákoníku. Vykoná-li neoprávněný zásah do osobnosti člověka některý ze subjektů uvedených v § 3 zákona č. 82/1998 Sb. při výkonu veřejné moci, který je mu svěřen, odpovídá za tento zásah a případnou újmu stát, a to v případě, že se tak za podmínek stanovených tímto zákonem stalo nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Tehdy je zákon č. 82/1998 Sb. (v jehož § 31a je výslovně založen nárok na náhradu nemajetkové újmy, jehož povaha je odvozena od téhož východiska jako obecný nárok na ochranu před zásahy do osobnostních práv) v poměru speciality k občanskému zákoníku, neboť upravuje užší množinu neoprávněných zásahů do osobnosti člověka, a občanský zákoník se užije jen podpůrně v otázkách, které nejsou tímto zvláštním předpisem upraveny. Pouze v případě, že se při výkonu veřejné moci činnost použité fyzické osoby neděla v rámci pověřením vymezené činnosti, ale šlo o vybočení z tohoto rámce, tedy o jednání z vlastní iniciativy a ve vlastním zájmu (exces), postihují občanskoprávní sankce přímo tuto fyzickou osobu. Pro posouzení, zda o exces šlo, je rozhodující, zda jednání (či opomenutí) mělo místní, časový a především věcný (vnitřní účelový) vztah k činnosti (úkolům) osoby pověřené. V případě excessu se jedná o takovou činnost, kterou škůdce sledoval

vylučně uspokojování svých zájmů či potřeb, popřípadě zájmů třetích osob, jež nesouvisí s jeho úkoly. Aby šlo o tzv. *exces*, musí jednání vybočovat z plnění úkolů dané osoby natolik, že jím vůbec není sledován výkon veřejné moci. Žalovaný v rozhodné době vykonával funkci primátora statutárního města a z titulu této funkce vedl rozhovor s novinářem – autorem článku. Za těchto okolností se měl soud zabývat otázkou, zda za případný zásah do osobnostních práv žalobkyně předmětným výrokem odpovídá podle zákona č. 82/1998 Sb. stát či město v přenesené působnosti, město v rámci samostatné působnosti nebo mimo výkon veřejné moci, anebo žalovaný. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným i v otázce posouzení kritiky, kterou je dotčená osoba povinna snášet. Odvolací soud správně dovodil, že osoby vstupující aktivně do veřejného prostoru, ať již samy za sebe nebo jako představitelé právnických osob, se rovněž vystavují dohledu veřejnosti nad svými slovy i činy, a proto musí snést větší míru kritiky než neangažovaní občané, avšak nikoli v té míře, jako politici. Jestliže na jedné straně stojí politici (ať již státní či regionální), kteří se plně (případně i profesionálně) zapojili do veřejného života, a na druhé straně občané, kteří se veřejně neangažují, pak občané aktivně vstupující do veřejného života se z hlediska tolerance ke kritice pohybují mezi oběma póly. Aktivní zájem o dění ve věcech veřejných je pro demokratickou společnost neodiskutovatelným přínosem a nelze připustit, aby politici, kteří jsou sami povinni tolerovat širší rozsah zásahů do svých osobnostních práv, znevažovali projevy svých názorových oponentů z řad občansky aktivní veřejnosti dehonestujícími a paušalizujícími způsobem, neboť by to mělo odstrašující efekt pro naplnění legitimního požadavku občansky aktivní společnosti. Nelze totiž přehlédnout kontext, v němž byl předmětný výrok učiněn, kde v článku obsáhle popisujícím aktivitu žalobkyně působí výrok žalovaného poněkud vytrženým dojmem, přičemž není zřejmé, zda měl žalovaný prostor pro odůvodnění svého kritického názoru.

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2092/2007, ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1293/2007, usnesení ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 30 Cdo 122/2018, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2020, sp. zn. 25 Cdo 705/2019, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2021, sp. zn. 25 Cdo 2386/2020.

Relevantní ustanovení: § 3 a § 82 občanského zákoníku, § 31a zákona č. 82/1998 Sb.,

o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 1414/2021

Datum rozhodnutí: 28. července 2022

Závěr: *Okolnost, že podle § 2997 odst. 1 věty druhé občanského zákoníku nemá právo na vrácení bezdůvodného obohacení ochuzený, který jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen (ledaže plnil z právního důvodu, který později nastal nebo odpadl), nezakládá u bezdůvodného obohacení nabytého obohaceným úmyslně sama o sobě důvod vyloučit (pro rozpor s dobrými mravy) aplikaci ustanovení o delší objektivní promlčecí době.*

Obsah: Spor byl veden o vydání bezdůvodného obohacení, čehož se domáhal insolvenční správce dlužníka vůči obohacené (žalované). Dlužník uhradil za žalovanou a jejího manžela [tehdy šlo o jeho tchýni a tchána] jako za vydražitele nemovitostí, nejvyšší podání v rámci exekučního prodeje těchto nemovitostí. Kdyby se žalovaná a její manžel (který již zemřel) obohatili na úkor dlužníka (žalovanou částkou složenou na úhradu nejvyššího podání při dražbě označených nemovitostí), lhůta k vydání bezdůvodného obohacení by začala běžet (již dlužníku) nejpozději od 8. ledna 2010 (kdy byla uhrazena poslední splátka). Jestliže peníze složené takto jako úhrada nejvyššího podání skutečně byly jeho, pak dlužník od počátku věděl, že k bezdůvodnému obohacení došlo a kdo a v jaké výši se na jeho úkor obohatil. Právo mohlo být vykonáno poprvé dne 9. ledna 2010, přičemž změna v osobě dlužníka nestaví běh promlčecí doby ani nezakládá běh lhůty nové. Objektivní promlčecí doba tedy skončila 9. ledna 2013, v době, kdy již probíhalo insolvenční řízení na majetek dlužníka, poté, co byl žalobce ustanoven (14. srpna 2012) insolvenčním správcem dlužníka. Lhůta k podání žaloby však uplynula marně. Soud tedy žalobu zamítl, jelikož žalovaná řádně vnesla námitku promlčení. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Bezdůvodné obohacení plněním za jiného vzniká již okamžikem poskytnutí plnění, v daném případě nejpozději 8. ledna 2010, kdy dlužník zaplatil za žalovanou s jejím manželem poslední splátku na nejvyšší podání. Věc se proto (nadále) posuzuje (vzhledem k ustanovení § 3028 odst. 3 občanského zákoníku) podle zákona č. 40/1964 Sb.,

občanského zákoníku, platného do 31. prosince 2013. Jde (tedy) o právo na vydání bezdůvodného obohacení dle § 454 starého občanského zákoníku. U nároku na vydání bezdůvodného obohacení je počátek běhu promlčecí doby vázán na okamžik, kdy se ochuzený dověděl (respektive dovědět se měl a mohl) o vzniku bezdůvodného obohacení a o osobě povinné k jeho vydání (§ 101, § 107 odst. 1 starého občanského zákoníku). Protože taková pohledávka nemá zákonem a dohodou určenou splatnost, může věřitel vyvolat splatnost kdykoliv po jejím vzniku (§ 563 starého občanského zákoníku), nejdříve dnem následujícím po vzniku bezdůvodného obohacení. Od tohoto dne proto ochuzenému začíná běžet promlčecí doba. Podle tvrzeného skutku je přitom ochuzenou osobou dlužník, který již v době úhrady nejvyššího podání (nejpozději 8. ledna 2010) nepochybně věděl, že poskytuje plnění za jiného, (za žalovanou s manželem). Promlčecí doba ohledně žalobou uplatněného nároku proto začala běžet dne 9. ledna 2010, takže právo na vydání bezdůvodného obohacení muselo být uplatněno nejpozději do 9. ledna 2013. Okresní soud proto správně uzavřel, že žalobou podanou (až) 16. září 2019 bylo právo uplatněno po uplynutí objektivní tříleté promlčecí doby, a již proto je nelze přiznat. Odvolací námítka, že měla být uplatněna (pro úmyslné bezdůvodné obohacení) desetiletá objektivní promlčecí doba ve smyslu § 107 odst. 2 starého občanského zákoníku *in fine*, nemá odvolací soud za důvodnou, když přímo z žalobních tvrzení plyne, že dlužník plnil na nejvyšší podání při exekuční dražbě nemovitostí za žalovanou s jejím manželem o své vlastní vůli, u vědomí, že k tomu není povinen. Šlo o tzv. skryté darování (za předpokladu, že převážené finanční prostředky byly skutečně jeho) definované současnou právní úpravou jako vědomé plnění nedluhu (§ 2997 o. z.), zakládající výlukou z nároku na vydání bezdůvodného obohacení. Byť by tedy žalovaná v době plnění byla srozuměna s jednáním dlužníka, odporovalo by principu dobrých mravů (§ 3 odst. 1 starého občanského zákoníku), aby se ochuzený dovolával ve svůj prospěch delší desetileté objektivní promlčecí doby, došlo-li k bezdůvodnému obohacení jeho vědomou a záměrnou činností. Co do odvolací námítky, že počátek běhu promlčecí doby měl být posuzován až od okamžiku, kdy se o existenci tvrzeného bezdůvodného obohacení, jakož i o osobě, která se takto obohatila na úkor dlužníka, dozvěděl žalobce (jako insolvenční správce dlužníka), se odvolací soud ztotožňuje

se závěrem okresního soudu, že tato úvaha nemá oporu v zákoně. Podle žalobních tvrzení je ochuzeným dlužník, takže k jeho osobě se váží zákonné podmínky pro běh promlčecí doby. Je proto právně bezvýznamné, že oprávnění nakládat s majetkovou podstatou dlužníka nabyt v insolvenčním řízení žalobce. V podaném dovolání žalobce namítal, že mu svědčila delší (desetiletá) promlčecí doba, neboť obohacený získal od ochuzeného prospěch z prostředků z trestné činnosti (příčímž cílem obou bylo legalizovat výnos z trestné činnosti), a tedy se jednalo úmyslné bezdůvodné obohacení, nárok na jehož vydání se dosud nepromlčel. Nejvyšší soud dovolání nevyhověl, ačkoliv právní závěry odvolacího soudu byly chybné, avšak byl zde jiný důvod pro zamítnutí žaloby. U práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení je stanovena dvojí kombinovaná promlčecí doba, a to subjektivní, která je dvouletá, a objektivní tříletá, respektive desetiletá. Jejich počátek je stanoven odlišně; počínají, běží a končí nezávisle na sobě. Obecně však platí, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení je třeba uplatnit v době, kdy ještě běží obě doby, tj. doba objektivní a v jejím rámci doba subjektivní; marným uplynutím jedné z těchto dob se nárok promlčuje, i když ochuzenému ještě běží i druhá promlčecí doba. Pro stanovení počátku běhu objektivní promlčecí doby ve smyslu ustanovení § 107 odst. 2 starého občanského zákoníku je rozhodující okamžik, kdy bezdůvodné obohacení skutečně (fakticky) vzniklo, a to bez zřetele k tomu, zda ochuzený o svém právu na vydání plnění z bezdůvodného obohacení věděl. Pro počátek běhu dvouleté subjektivní promlčecí doby je rozhodný den, kdy se ochuzený v konkrétním případě skutečně dozví, že na jeho úkor došlo k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal (není rozhodné, že měl možnost se potřebné skutečnosti dozvědět již dříve). Odvolací soud nezpochybil možné úmyslné nabytí bezdůvodného obohacení žalovanou, dovodil však, že při vědomém plnění nedluhu dlužníkem, jež podle stávající právní úpravy (§ 2997 odst. 1 občanského zákoníku) zakládá výlukou z nároku na vydání bezdůvodného obohacení, by odporovalo principu dobrých mravů (§ 3 odst. 1 obč. zák.), aby se ochuzený dovolával ve svůj prospěch delší desetileté objektivní promlčecí doby. Za výkon práva v rozporu s dobrými mravy lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými mravy vedeno přímým

úmyslem způsobit jinému účastníku újmu. Z toho, že argumentem rozporu s dobrými mravy má být odepřen výkon práva, vyplývá, že odpovídající úsudek soudu musí být podložen důkladnými skutkovými zjištěními a že musí současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují – v konkrétním případě – závěr, že výkon práva je s dobrými mravy skutečně v rozporu. Nejvyšší soud neshledal důvod, pro který by běh delší (desetileté) objektivní promlčecí doby (u bezdůvodného obohacení nabytého obohaceným úmyslně) měl být ignorován (jeho aplikace vyloučena) z příčin, pro který pozdější právní předpis (jenž ani nelze uplatnit na daný případ) dovoluje žalobu zamítnout věcně. Jinak řečeno, okolnost, že podle § 2997 odst. 1 věty druhé občanského zákoníku nemá právo na vrácení bezdůvodného obohacení ochuzený, který jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen (ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl), nezakládá u bezdůvodného obohacení nabytého obohaceným úmyslně sama o sobě důvod vyloučit (pro rozpor s dobrými mravy) aplikaci ustanovení o delší objektivní promlčecí době. Protože však žalobci (dlužníku) plynula zároveň dvouletá subjektivní promlčecí doba, nárok se promlčel v této kratší lhůtě a zamítnutí žaloby bylo proto opodstatněné.

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2015, sp. zn. 29 Cdo 1965/2013.

Relevantní ustanovení: § 107 odst. 2 starého občanského zákoníku, § 2997 odst. 1 občanského zákoníku.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 1837/2022

Datum rozhodnutí: 26. července 2022

Závěr: *Pokud soud nezjistí jiné okolnosti, které jsou objektivně způsobitelné vyvolat v nabyvateli pochybnost o správnosti údaje obsaženého v technickém průkazu vozidla, má údaj o vlastnictví převodce pro existenci dobré víry nabyvatele význam. Tím spíše pak má pro (ne)existenci dobré víry nabyvatele o oprávnění prodávajícího převést vlastnické právo význam vědomost nabyvatele v době uzavření kupní smlouvy o tom, že převodce (prodávající) není uveden jako vlastník v technickém průkazu (v registru vozidel). Taková okolnost je objektivně způsobitelná zpochybnit dobrou víru nabyvatele o oprávnění prodávajícího vlastnické právo převést. Kupující se v takovém případě nemůže spokojit s pouhým prohlášením prodávajícího, že je vlastníkem tohoto vozidla.*

Obsah: Spor byl veden o určení vlastnického práva k traktoru. Žalobkyně tvrdila, že traktor nabyta kupní smlouvou uzavřenou se společností AGRO Stanoviště, s. r. o., avšak jako vlastník byl zapsán v technickém průkazu vozidla žalovaný, který nereagoval na výzvu k součinnosti při provedení změn údajů o vlastnictví v registru vozidel a v technickém průkazu. Žalovaný tvrdil, že je vlastníkem traktoru, neboť v kupní smlouvě, kterou prodal traktor jinému subjektu, společnosti NovaSteel, s. r. o., byla sjednána výhrada vlastnického práva prodávajícího do úplného zaplacení kupní ceny, která nebyla zcela uhrazena, od smlouvy žalovaný odstoupil a vlastnické právo k traktoru tak nikdy nepozbyl. Soud prvního stupně žalobě vyhověl. Vyšel ze zjištění, že žalovaný jako prodávající uzavřel se společností NovaSteel, s. r. o., jako kupující kupní smlouvu, na základě které měl být traktor převeden do vlastnictví kupující. V kupní smlouvě byla sjednána výhrada vlastnického práva žalovaného s tím, že se kupující stane vlastníkem traktoru až okamžikem úplného zaplacení kupní ceny. Žalovaný od kupní smlouvy odstoupil. Na základě hodnocení (vzájemně rozporných) důkazů k otázce úplného zaplacení kupní ceny dospěl soud prvního stupně k závěru, že kupní cena byla zaplacená a obě smluvní strany ji považovaly za účinnou. Za nesporné pak považoval, že mezi žalobkyní a společností AGRO Stanoviště, s. r. o., byla uzavřena kupní smlouva, na základě které koupila žalobkyně traktor od této společnosti traktor i převzala. I kdyby však společnost NovaSteel, s. r. o., vlastníkem nebyla z titulu zrušení původní kupní smlouvy, stala by se společnost AGRO Stanoviště, s. r. o. vlastníkem traktoru i tak, neboť by byla vzhledem k okolnostem v dobré víře o tom, že nabývá vlastnictví od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku, neboť registr motorových vozidel není veřejným seznamem ve smyslu § 1109 občanského zákoníku, kupní smlouva byla nepochybně uzavřena v souvislosti s podnikatelskou činností žalobkyně i společnosti AGRO Stanoviště, s. r. o., a není pochyb ani o tom, že žalobkyně jednala při uzavření kupní smlouvy v dobré víře, že je prodávající vlastníkem traktoru, a má tedy právo převést své vlastnické právo k traktoru na základě řádně uzavřené kupní smlouvy, podle které bylo oběma stranami plněno. Odvolací soud rozsudek potvrdil. Registr motorových vozidel není veřejným seznamem ve smyslu § 1109 občanského zákoníku a technický průkaz nelze považovat za listinu

prokazující vlastnictví, neboť pouze osvědčující určité skutečnosti zákonem předpokládáné. Odvolací soud nepovažoval za významné, zda došlo k zaplacení kupní ceny či k odstoupení od kupní smlouvy uzavřené mezi žalovaným a společností NovaSteel, s. r. o., neboť i pokud by společnost AGRO Stanoviště, s. r. o., jakožto prodávající předtím nenabyla vlastnické právo k traktoru, byl by tento převeden (na žalobkyni) nevlastníkem při jeho podnikatelské činnosti (zemědělská prvovýroba) v rámci běžného obchodního styku. Dobrá víra nabyvatele se v režimu § 1109 písm. b) občanského zákoníku na rozdíl od ustanovení § 1111 občanského zákoníku předpokládá. V dovolání žalovaný namítal, že jednání žalobkyně nelze vzhledem ke všem okolnostem přiznat dobrou víru předpokládanou ustanovením § 1109 písm. b) občanského zákoníku v situaci, kdy z veřejné listiny – osvědčení o registraci vozidla vyplývá, že vlastníkem vozidla je osoba odlišná od převodce, a žalobkyně si jako potenciální nabyvatel ani následně dostatečně neověří, že je převodce skutečným vlastníkem vozidla, případně že je převodce oprávněn vlastnické právo převést na základě jiného oprávnění. Žalobkyně oponovala, že byla informována před podpisem kupní smlouvy o tom, že jako vlastník traktoru je v technickém průkazu a registru vozidel zapsán žalovaný. Ověřovala si z toho důvodu, kdo je skutečným vlastníkem, a byly jí předloženy faktury a seznam majetku dokládající vlastnictví prodávajícího. Má za to, že při uzavírání kupní smlouvy byla vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře, neboť vlastnictví vozidla vyplývalo z předložených dokumentů a vozidlo se nacházelo v areálu prodávajícího a bylo užíváno jeho zaměstnanci. Nejvyšší soud shledal dovolání důvodným. Dobrá víra je stavem, kdy jednatel neví o určitých právně významných nedostatcích souvisejících s jeho jednáním a ani o nich vědět nemohl. Nejde jenom o vnitřní stav mysli jednatel, který o určitých skutečnostech neví, neboť tím by mohl být chráněn i někdo, kdo si počínal nedbale, což není smyslem principu ochrany dobré víry. Jde o situaci, kdy jednatel nejen neví, ale ani vzhledem k okolnostem o nedostatcích vědět nemohl. Tohoto objektivního měřítko, jež je mj. jedním z řady projevů principu poctivosti, se dovolává § 4 odst. 2 o. z. Zda jednatel mohl či nemohl o nedostatcích souvisejících s jeho jednáním vědět, se posoudí podle toho, zda by o nich mohla nebo nemohla vědět osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé.

Touto „modelovou“ osobou je nutno zásadně rozumět podle § 4 odst. 1 o. z. osobu průměrného rozumu, která si počíná s běžnou péčí a opatrností. Je-li z tohoto pohledu nevědomost jednatel omluvitelná, lze jej považovat za dobrověrného. Dobrá víra se předpokládá. Účastník, který se brání právním důsledkům, které zákon váže na jednání v dobré víře, je povinen tvrdit a prokázat skutečnosti, vylučující objektivně posuzovanou dobrou víru protistrany. Hodnocení důkazů pak směřuje ke zjištění skutkového stavu, tedy okolností, na které lze vázat úsudek o existenci dobré víry; to, zda někdo jednal v dobré víře či nikoliv, je již posouzením právním; soud zváží, zda zjištěné skutečnosti dobrou víru v dané věci objektivně vylučují. Technický průkaz silničního motorového vozidla je doklad, kterým se osvědčují (vedle technických parametrů, způsobilosti vozidla k provozu) údaje o vlastníku a provozovateli vozidla, přičemž tento průkaz je veřejnou listinou. Technický průkaz však pouze osvědčuje určité skutečnosti předpokládané zákonem a nelze jej tedy považovat za listinu prokazující vlastnictví k věci. Okolnost, že technický průkaz je veřejnou listinou, znamená pouze tolik, že se údaje v něm uvedené považují za pravdivé, není-li prokázán opak. Pokud však nižší soudy považovaly za nevýznamnou skutečnost, že žalobkyně měla při koupi informaci o tom, že prodávající není zapsán jako vlastník traktoru v registru vozidel (ani v technickém průkazu), v němž byl zapsán jako vlastník žalovaný, bylo toto posouzení existence dobré víry žalobkyně zjevně nepřiměřené. Nelze dovodit, že zápis o vlastnictví vozidla v technickém průkazu nemůže mít za žádných okolností vliv na to, zda byl nabyvatel při uzavírání kupní smlouvy v dobré víře o tom, že prodávající je oprávněn převést vlastnické právo. Podává se z nich pouze, že v případě, kdy z jiných okolností vyvstanou pochybnosti o vlastnickém právu převodce (o správnosti zapsaného údaje o vlastnictví), nemůže se nabyvatel spokojit pouze s údajem o vlastnictví převodce uvedeným v technickém průkazu vozidla, tj. s tím, že je v něm převodce zapsán jako vlastník vozidla. Proto má pro (ne)existenci dobré víry nabyvatele o oprávnění prodávajícího převést vlastnické právo význam vědomost nabyvatele v době uzavření kupní smlouvy o tom, že převodce (prodávající) není uveden jako vlastník v technickém průkazu (v registru vozidel). Taková okolnost je objektivně způsobilá zpochybnit dobrou víru nabyvatele o oprávnění prodávajícího vlastnické právo

převést. Kupující se v takovém případě nemůže spokojit s pouhým prohlášením prodávajícího, že je vlastníkem tohoto vozidla.

Související judikatura: Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 4925/2016, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2007, sp. zn. 32 Odo 1411/2005, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2022, sp. zn. 21 Cdo 1811/2021.

Relevantní ustanovení: § 1109 a § 1111 občanského zákoníku.

Ústavní soud

Nález Ústavního soudu České republiky I. ÚS 2583/21

Datum rozhodnutí: 29. září 2022

Závěr: *Je povinností podatele, který soudu zasílá procesní podání prostřednictvím datové schránky jiného subjektu, aby toto podání opatřil svým uznávaným elektronickým podpisem.*

Obsah: Předmětem posouzení ze strany Ústavního soudu se stal tvrzený jiný zásah porušující stěžovatelova ústavně zaručená práva (právo na přístupu k soudu), který spočíval v tom, že Nejvyšší soud odmítl přihlídnout k dovolání, které podal advokát stěžovatele tak, že jej odeslal z datové schránky advokátní kanceláře – obchodní společnosti, které byl společníkem, aniž by dovolání bylo opatřeno uznávaným elektronickým podpisem tohoto advokáta. Dovolání přitom nebylo doplněno ve lhůtě 3 dnů, jak vyžaduje § 42 odst. 2 o. s. ř. V ústavní stížnosti stěžovatel argumentoval tím, že výklad důsledků plynoucích z § 42 odst. 2 a odst. 4 o. s. ř. ze strany Nejvyššího soudu je formalistický, nezohledňující dostatečně specifika výkonu advokacie. Datová schránka advokátní kanceláře není podle stěžovatele „cizí“ advokátovi, který v ní působí, neboť je jejím společníkem a advokacii podle zákona ani samostatně vykonávat nemůže. Jelikož je advokát se svou advokátní kanceláří úzce spjat, není důvod na něm vyžadovat připojení uznávaného elektronického podpisu, odesílá-li podání z datové schránky kanceláře, nikoli z datové schránky vlastní. Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl, avšak pouze s ohledem na specifika konkrétního případu, neboť v obecné rovině shledal postup Nejvyššího soudu ústavně konformním. Právo podat návrh podléhá zákonným podmínkám; přitom platí, že

obecné soudy jsou povinny při aplikaci procesních pravidel vyhnout se jak přehnanému formalismu, který by zasahoval do zásad spravedlivého procesu, tak přílišné „pružnosti“, která by naopak vedla k odstranění procesních podmínek stanovených zákonem. Podání dovolání je přísně formalizované, je proto vyloučeno použití ustanovení § 43 o. s. ř. o odstranění vad podání. Nelze však právní úpravu vykládat tak, že neumožňuje soudu reagovat na jakékoliv nedostatky podání, míří se zde zejména na nedostatky obsahové. Pokud jde o používání datových schránek, platí, že činí-li osoba podání vůči soudu z jiné datové schránky než vlastní, je současně povinna připojit svůj uznávaný elektronický podpis (§ 6 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce). V obecné (princiální) rovině je přístup Nejvyššího soudu ustálený, soudní praxi přijímaný a ústavně akceptovatelný. Datovou zprávu lze připodobnit k obálce, do které se „přílohou“ vkládá podání (nelze odeslat datovou zprávu bez přílohy). Aby mohlo být podání vůči orgánu veřejné moci prostřednictvím datové schránky hodnoceno jako podepsané, vyžaduje zákon buď totožnost osoby podatele (ve smyslu toho, kdo je v obsahu dokumentu uveden jako osoba, která podání činí) a držitele datové schránky (pak se uplatní fikce podpisu ve smyslu § 18 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb.), nebo připojení uznávaného elektronického podpisu k dokumentu podání. Smyslem úpravy je usnadnit zaručenou elektronickou komunikaci prostřednictvím datové sítě tak, aby držitel datové schránky nemusel k jejímu využití (které je zdarma) pořizovat a opakovaně obnovovat placenou službu uznávaného elektronického podpisu. Datové schránky byly ostatně povinným subjektům aktivovány ze zákona – bez ohledu na jejich přání – a stát by neměl držitelům datových schránek ukládat ještě další administrativní povinnosti. Nepřihlížet k takto odeslanému (neshoduje-li se osoba podatele a odesílatele) a pouze prostě podepsanému elektronickému podání ve smyslu § 42 odst. 2, věty druhé o. s. ř. je proto v obecné rovině v pořádku. Skutečně není věcí soudu zkoumat, jaká osoba datovou zprávu obsahující procesní úkon odeslala. Při použití analogie s listinnou písemností je bez ohledu na osobu odesílatele a formu odesílání pro účinnost procesního úkonu třeba, aby podatel nebo zmocněnec s plnou mocí podání podepsal. Bezpečné ověření autenticity odesílatele je podmínkou procesních účinků elektronického úkonu. Právní úprava komunikace

prostřednictvím příslušných elektronických médií včetně datových schránek vykazuje příznačné a do značné míry nevyhnutelně formalizované náležitosti a postupy, aby nemohlo dojít ke zneužití mj. osobnostních práv, jež náležejí mezi práva základní. Advokát (fyzická osoba) a advokátní kancelář, v níž působí (právníká osoba), jsou podle práva dva odlišné subjekty, které není možné zaměňovat. Je-li advokátům ze zákona povinně zřizována datová schránka (viz § 4 odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb.), nepovažuje Ústavní soud za nepřiměřený ani formalistický požadavek, aby ji buď využívali, anebo své elektronické podání (zaslané jiným způsobem) opatřili uznávaným elektronickým podpisem. Navíc lze po advokátovi jako profesionálním poskytovateli právních služeb spravedlivě požadovat, aby zorganizoval chod své kanceláře tak, aby podání odcházela z jeho datové schránky, nikoliv ze schránky subjektu, který v řízení účastníka nezastupuje. Z hlediska účinků doručování je též nutné rozlišovat směr komunikace: Zatímco doručování úkonů od soudu k účastníku sleduje jediný účel, aby se účastník s jeho obsahem prokazatelně seznámil, doručuje-li úkon účastník směrem k soudu, je třeba, aby jej se svým podáním nejen seznámil, nýbrž i přesvědčil, že je skutečně a nezpochybnitelně projevem jeho vůle. Také proto je nutno na požadavku podpisu jako základní náležitosti podání účastníka trvat i nadále. Ústavní soud tedy argumentaci stěžovatele důvodnou neshledal.

Vzal však v potaz postup soudů v době před vydáním sdělení o tom, že se Nejvyšší soud nebude dovoláním zabývat. Po podání dovolání byl advokát stěžovatele vyzván k zaplacení soudního poplatku, dovolání bylo zasláno protistraně, advokát k vyjádření protistrany replikoval, spis byl odeslán s průvodní zprávou k Nejvyššímu soudu, aniž by cokoliv indikovalo nedostatky podání. Veškerá komunikace advokáta vůči soudům navíc pokračovala z též datové schránky advokátní kanceláře. Chybný postup obecných soudů v řízení sice nezakládá legitimní očekávání advokáta, že se vůči němu rozlišování mezi datovou schránkou jeho jako podnikající fyzické osoby a datovou schránkou advokátní kanceláře neuplatní, jde však o skutečnost, která posiluje požadavek na vstřícnější postup vůči stěžovateli ze strany obecných soudů (ať už prvostupňového, nebo dovolacího), který advokátu umožní chybu napravit a zajistit tak dovolateli přístup k soudu. Nelze-li v dovolacím řízení postupovat podle § 43 o. s. ř., pak přesto i v něm platí § 5 a 6 o. s. ř., v jejichž intencích měly obecné soudy za daných okolností postupovat.

Související judikatura: Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2373/21.

Relevantní ustanovení: § 6 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, § 42 odst. 2 o. s. ř.

Zpracoval: Jan Tryzna